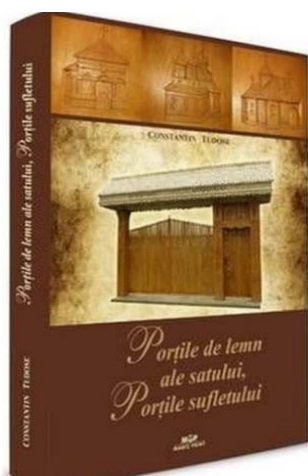

Prof. dr. Ion Ghinoiu,
Secretar științific al Institutului de Etnografie
și Folclor din cadrul Academiei Române
Prezentarea albumului „Porțile de lemn ale satului, Porți ale sufletului”
Autor: Constantin TUDOSE

Autorul acestei lucrări, inedită prin scop și realizare artistică, este unul din făloșii urmași ai familiilor de rucăreni și dragosloveni care, bejenind prin Transilvania, au ajuns cu trei secole în urmă în depresiunea Tazlău-Cășin din Moldova. Aici, în Cășin, localitate atestată documentar încă din anul 1410, din timpul voievodului Alexandru cel Bun, aveau să se așeze definitiv. Urmașii acelor *mocani*, cășunenii de astăzi, continuă să păstreze uimitor de bine în limba vorbită și onomastică, în obiceiuri și tradiții, în port, ocupații și meșteșuguri, amintirea zonei etnografice din care s-au desprins, Muscelul. Din imensul tezaur cultural cu care au poposit strămoșii, Constantin Tudose prezintă concetățenilor săi și românilor de pretutindeni unul dintre cele mai convingătoare și mai expresive documente etnografice referitoare la identitatea cășunenilor, *Porțile de lemn ale satului* pe care, inspirat, le compară cu *Porțile sufletului*. Astăzi, la început de mileniu trei, acestea stau cu fața la drum ca stăpânii lor gătiți în zile de sărbătoare și, precum frumoasele și harnicele cășunence, au poale și sâni, poartă sălbi și medalioane.

Din prezentarea detaliată a meșteșugului construcției porților cu trei stâlpi și acoperiș, autorul identifică patru perioade evolutive, numite generații. În sânul generației a patra, cu stâlpi de beton turnați în cofraje cu modele sculptate în lemn de

stejar, a apărut generația a cincea, a stâlpilor turnați în cofraje și îmbrăcați în haina *părinților* (poarta cu trei slâlpi din diferite materiale, acoperiș și obloane din lemn, împodobită cu ornamente și diferite simboluri) cu o singură deosebire: motivele tradițională a lemnului de stejar sculptat. Primii *copii* ai noii generații, plămădiți de talentații meșteri cășuneni îndrumați de autor, păstrează trăsăturile identitare ale artistice repetabile, imprimare stâlpilor de cofrajele folosite, sunt sculptate pe lemnul de stejar care îi îmbracă. Acest procedeu tehnic, o împăcare fericită a tradiției cu inovația, adaugă la trănicia porților din generația a patra, frumusețea și originalitatea simbolurilor și motivelor artistice sculptate în lemn ale primelor trei generații. Poarta din generația a cincea, de mare interes pentru etnografi și oameni de artă, stă deja în picioare la ea acasă, în Cașin, și în capitala de județ, Bacău. Dar această poartă contemporană a cășunenilor, a cărei strămoașe avea bătut în stâlp un belciug pentru legatul calului de drumeț și de musafirul sosit în vizită (pg. 64), un scaun cioplit în stâlp petru odihnă (pg. 42), simboluri ale neîntrecutei ospitalități moldovenești, poate deveni, așa cum se sugerează în text (pg.), marcă identitară a Moldovei.

Scuzându-se într-un fel cititorilor, autorul le destăinuie sentimentul puternic ce îl poartă moșilor și strămoșilor cășuneni, creatori de valori durabile: *Majoritatea meșterilor cât și stăpânii respectivelor porți sunt duși la ceruri. Pentru a nu fi uitați prea repede....am scris [în carte] și altceva decât strict de poartă.* (pg. 102). Întrădevar, în *spatele porților* prezentate pe larg, este consemnat un bogat material care poate fi folosit pentru actualizarea monografiei comunei Cașin scrisă de institutorul N. Pîslaru, sau pentru elaborarea unei noi monografii.

Cășunenii, oameni curajoși și îndrăzneți care, călătorind ca păstori în urma turmelor de oi și ca neguțatori și cărași de mărfuri în căruțe cu coviltir trase de boi și, mai târziu, de cai, știau cum *merge lumea*. Puțini ca ei își puteau asuma riscurile pornirii pe drumurile nesigure de altădată, spre ținuturile dunărene și cele de peste Prut și Nistru, să treacă carele și turmele de oi peste apele mari, uneori prin vaduri și poduri de vase, să le apere de dezastrele care puteau fi provocate oricând de vremea rea, boală, atacuri neprevăzute. Acestea sunt numai câteva din motivele care aveau să transforme poarta casei din sat într-un loc sacru, cu semnul crucii sculptat sau traforat în lemn, cu inscripții creștine, inclusiv formula de invocare a ajutorului *Doamne ajută!* (pag 36). Acolo se închinau cășunenii când plecau în *lumea largă* și când se întorceau lângă cei dragi cu roadele muncii agonisite. Poarta însuma, pentru cei plecați departe de casă, cele mai profunde trăiri ale sentimentului exprimat, concis, de cuvântul *acasă*.

Autorul adaugă funcției strict utilitare a porții, splendid definită ca fiind *lucrarea ce separă curtea fiecăruia de locul tuturor* (pg. 6), rolul identitar, de reprezentare a stăpânului său. În sutele de imagini însoțite de scurte istorioare, porțile din satele Cașin și Curița par a fi înfrățite *trup și suflet* cu stăpânii caselor pe care îi reprezintă. Diferențierea unui cășunean de ceilalți consăteni ai săi este marcată de talentul cu care acesta și-a ales, împreună cu meșterul care i-a construit poarta, ornamentele, simbolurile și chiar blazoanele (pg. 33) sculptate sau traforate în lemn. La acestea s-au

adăugat, frecvent, inscripționarea numelui și, ca ultim element de identificare, banalul număr al casei afișat de administrația locală.

Fiecare poartă este, pentru autor, o piesă de muzeu căreia îi face, după o temeinică documentare pe teren, *din poartă-n poartă*, o prezentare, cât i-a permis materialul înregistrat, despre: numele proprietarilor și al meșterului; locul de amplasare în vatra satului; materialul de construcție și tehnica de construcție; anul sau perioada de construcție, motivele ornamentale și starea de conservare etc. După vizionarea fotografiilor și citirea informațiilor despre cele aproape 300 de asemenea *obiective muzeale*, ai senzația că ai vizitat un muzeu adevărat al porților de lemn împărțit în cinci secțiuni, numite de autor generații. Printre altele, cititorul mai poate afla scurte povestiri și informații despre porți și, uneori, din spatele acestora, cum ar fi: trăsăturile de caracter ale stăpânilor, personalitatea, hărnicia, curățenia, ospitalitatea, istețimea, înțelepciunea, demnitatea, meritele în evenimentele istorice la care au participat și altele. Un loc aparte le este acordat meșterilor cășuneni, dulgheri și cioplitori în lemn, vestiți în întreaga zonă. De la nicio poartă nu lipsește prezentarea motivelor și simbolurilor artistice care, prin alegerea și gruparea acestora, diferențiază porțile și stăpânii acestora. De o rară frumusețe, cuprind aproape toate genurile: geometrice, fitomorfe, zoomorfe, creștine, antropomorfe.

Cașinul poate deveni, prin tezaurul cultural al porților din lemn, un obiectiv turistic important, cu nimic mai prejos ca perechea spirituală reprezentată de vestitul *Cimitir vesel* din Săpânța. De altfel, aceste tradiții locale, una moldavă și alta maramureșană, au la bază prelucrarea artistică a lemnului dur de stejar și aparțin aceleiași strălucite civilizații a lemnului. Asemănător crucilor de lemn din *Cimitirul vesel* care expun, sub formă de epitaf, redat plastic prin pictură naivă și mici texte versificate, aspecte din viața celor plecați în lumea de dincolo, *Porțile de lemn ale sufletului* redau prin simboluri cioplite, sculptate, traforate, aspecte din viața celor de aici. Deosebirea dintre cele două creații populare constă în faptul că *poarta de lemn* din Cașin este plasată în vatra satului și este folosită de cei prezenți, iar *crucea de lemn* din Săpânța se găsește în cimitir și îi este dedicată celor plecați. Cele două construcții amplasate la intrările și ieșirile sacre, poarta de lemn din fața casei și crucea de lemn din fața mormântului, sunt înfrățite cu stăpânii lor, pe care îi înlocuiesc ritual: pe unii în sat, pe alții în cimitir.

Românii păstrează intense și variate legături între cei plecați *dincolo* și cei rămași *aici*. De pildă, pentru Constantin Tudose părinții, moșii și strămoșii cășunenilor din cimitir sunt mângâiați de fiecare dată când clanțele și încuietorile porților construite de ei în sat sunt atinse de urmași: de copii, nepoți și strănepoți. Așa cum există legături între morți și vii, sunt și asemănări între substitutele lor rituale, în cazul de față, între poarta de lemn a cășuneanului și crucea de lemn a săpânțeanului. De aceea, acest nou tezaur al culturii populare, *Porțile de lemn ale satului*, *Porțile sufletului*, trebuie să facă obiectul unui riguros proiect de cercetare pentru a putea fi conservat *in situ* și valorificat prin turism cultural, independent sau în tandem cu ruda sa de peste Carpați, *Cimitirul vesel* din Săpânța.

Ecouri la carte

Mult stimate, Doamne Tudose,

Va rog să primiți noi felicitări pentru „*Porțile de lemn ale satului, Porți ale sufletului*”. Dacă în viață ați fi realizat chiar și numai această lucrare, urmașii ar fi spus despre dumneavoastră ca ați fost un om care n-a trăit degeaba în lumea asta.

V-am făcut o prezentare sinceră, din inimă. Mergeți mai departe. Vă sunt alături.

Va rog să folosiți textul unde și cum doriți. Dacă aveți vreo observație sau sesizați vreo inexactitate, vă rog să mă anunțați ca s-o putem remedia.

Cu prietenie,

Ion Ghinoiu, prof. univ. dr.

Tezaur de frumusețe

Una dintre cele mai frumoase și mai acaparante cărți apărute recent în cuprinsul culturii române este semnată de domnul Constantin Tudose și intitulată „*Porțile de lemn ale satului, Porțile sufletului*”.

Cartea a apărut în condiții grafice cu totul deosebite la Editura *Magic Print* din Onești și cuprinde câteva sute de fotografii ale unor porți de gospodării țărănești din satul Cașin, județul Bacău. Un studiu de o excepțională relevanță descriptivă și științifică însoțește aceste fotografii. Pe raza acestui sat istoricii au descoperit vestigiile ale unor așezări străvechi. Pe un plan mai larg, toată valea Cașinului este plină de vestigiile antice și feudale.

Splendida așezare rurală cunoscută azi sub numele de comuna Cașin este un concentrat de istorie românească semnificativ în cel mai înalt grad pentru tezaurul valorilor folclorice și etnografice care ne reprezintă.

Așezată la confluența râurilor Curița cu Cașin, comuna este cunoscută prin vechile ei monumente: o biserică de lemn cu hramul *Sfântul Nicolae* construită în jurul anului 1740; o altă biserică de lemn cu hramul *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril*, edificată în 1796 și zugrăvită în 1852 de Gheorghe Grama; și încă una cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*, zidită în 1776 și renovată în 1797 de zugravul Ioan Popovici. Este o comună cu oameni harnici și avuți, în care străvechile datini românești sunt păstrate cu sfințenie.

În timpul primului război mondial la Cașin s-au dat lupte grele între armatele române și cele germane. Marele pictor Ștefan Dimitrescu (1886 - 1933) a evocat aceste lupte în compoziția „*Morții de la Cașin*”, păstrată în prezent la Muzeul Național de Artă al României. Precizia desenului, trăirea tragică și patetică, rafinamentul coloristic caracterizează această compoziție.

Trăitor la Cașin, domnul Constantin Tudose cunoaște acest mediu istoric, social, folcloric și etnografic în toate detaliile sale. Pentru că mulți ani a lucrat în silvicultură,

el cunoaște și tehnicile tradiționale de prelucrare a lemnului specifice zonei. Mai ales porțile înalte, monumentale, atent cioplite, ale fiecărei gospodării, ilustrează arta prelucrării lemnului la Cașin. Albumul „*Porțile de lemn ale satului, Porțile sufletului*” ilustrează această artă în variate moduri și cu o mare diversitate de mijloace expresive. De aceea albumul se înscrie printre cele mai frumoase realizări ale științei etnografice românești din ultimele decenii.

Ca studiu descriptiv al unei societăți umane etnografia nu-și poate atinge țelurile dacă cel care o cercetează nu trăiește în mijlocul ei. Mai precis - fără cercetările pe teren etnografia nu poate exista.

Pornind de la datele oferite de etnologie, etnografie, arheologie, folclor, folcloristică, arta populară, lingvistică, istorie și alte științe pot fi realizate obiectivele antropologiei culturale. Domenii precum structura socială, coeziunea socială, trăirea religioasă, tradițiile, arta, tehnologia populară., specificul etnic pot fi înțelese astfel mai bine. Discipline științifice precum sociologia rurală, sociologia artei, sociologia istoriei, sociologia cunoașterii au în lucrări de tipul *Porțile de lemn ale satului, Porțile sufletului* o bază fermă de susținere.

Ceea ce l-a atras în mod deosebit pe domnul Constantin Tudose este *frumusețea* porților de lemn din satul Cașin. Și *originalitatea* lor l-a atras. Pentru că niciuna nu seamănă cu alta. Casuneni sunt într-o profunde competiție către bine și frumos. Fiecare gospodar își dorește o poartă diferită de a vecinilor, mai expresivă, mai originală, mai frumoasă. Când scriem aceste cuvinte nu uităm că frumusețea are puterea de a-i atrage pe oameni și de a-i transforma sufletește în bine, oricine și oricum ar fi ei.

Pe sutele de porți ale gospodăriilor din satul Cașin apar cioplite în relief motive arhaice ale artei noastre țărănești. Apar stilizate soarele, luna, stelele, florile (motivele fitomorfe sunt arhiabundente) păsările, albinele, vietățile satului și ale pădurii, copacii (îndeosebi brazii), bărbați, femei, copii. Apar numeroase motive geometrice. Toate sunt puse în lemnul porților într-o relație firească. Toate ne îndeamnă să ne gândim la ceea ce este echilibrat, armonios, temeinic, măreț, durabil și frumos în viața oamenilor. Astfel de motive îl fascinau și pe Brâncuși, care le cunoștea foarte bine, îndeosebi pe cele din zona Gorjului său natal. Fără să ne raportăm la ele, arta marelui sculptor nu poate fi înțeleasă.

Domnul Constantin Tudose este un strălucit etnograf și un împătimit iubitor de artă populară. El a făcut din contemplarea mereu repetată a „*porților sufletului*” un act al celor mai profunde trăiri sufletești.

Cu puțin timp în urmă am avut marea șansă de a-l însoți pe domnul Constantin Tudose în cursul câtorva plimbări pe ulițele satului Cașin. A fost pentru mine o experiență intelectuală și sufletească de neuitat. A fost o mare lecție de etnografie, folclor și istorie. Atunci am înțeles câtă pasiune și rigoare științifică, câtă autenticitate etnografică, câtă frumusețe, mai ales, sunt concentrate în splendidul album „*Porțile de lemn ale satului, Porțile sufletului*”.

Îi mulțumesc domnului Constantin Tudose pentru acest volum cu admirație și recunoștință.

Mihail Diaconescu, prof. univ. dr.

Despre „popasurile prin lume” ale „Porților de lemn ale satului, Porțile sufletului” ne-a vorbit cu multă emoție și modestie chiar autorul cărții, Constantin Tudose, care a declarat: „Parcursul a continuat anul trecut cu prezența acestui volum la Salonul Internațional de Carte al Republicii Moldova, unde a primit Premiul „Arta Cărții” alături de o lucrare închinată poetului național Grigore Vieru. În urmă cu aproape două luni am primit o invitație de a participa la Simpozionul Internațional „Cucuteni 5000 Redivivus”. Aflat la cea de-a IX^a ediție acest prestigios Simpozion cu tema „Cultura și civilizația cucuteniană” a avut loc la Chisinau”.

Vadit emoționat, după ce cu o seară înainte „a amenintat” pe „veteranii” Simpozionului că va prezenta „o cariatida” a acestei reuniuni, prof.univ.dr.ing. Vasile George Puiu a recitat mai întâi o poezie patriotică despre Bucovina, Basarabia și Țara - Mamă. Astfel deschis „sîpetul” emoțiilor a continuat și ținând în mână cartea despre porțile de lemn ale Cașinului, a făcut o confesiune auditoriului: „Am plans în urmă cu mulți ani citind poeziile lui Serghei Esenin și la fel de puternic am lăcrimat și citind această lucrare, căreia i se simte valoarea de la început. Nu este nicio tăgadă, cartea „Porțile de lemn ale satului, Porțile sufletului” este una dintre lucrările extraordinare de frumoase despre satul românesc. Ea este scrisă din suflet, așa cum menționează și titlul și se bucură de aprecieri „la superlativ”. Conținutul etnografic a fost evidențiat de către prof.dr. Ion Ghinoiu, secretar științific la Institutul de Etnografie al Academiei Romane”. Deși la Chișinău în zilele desfășurării Simpozionului dedicat Culturii Cucuteni temperatura a fost foarte scăzută, inimile s-au încălzit după pledoaria distinsului profesor universitar băcăuan, Vasile George Puiu, care este președinte al Filialei Bacău a Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”, dar și un poet „de esență”, ce publică rar dar foarte bine - dovadă fiind și Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru debut, obținut în anul 2005. „Pentru mine a fost copleșitor să spun câteva

Macheta casei țărănești și a porților realizate de autor în lemn: prezentare la Simpozionul Internațional „Cucuteni 5000 REDIVIVUS”.

cuvinte distinșilor invitați la Simpozionul Internațional „Cucuteni 5000 Redivivus” cât și publicului prezent la această manifestare. Am vorbit din nou despre Cașin și am ținut să transmit dorința ca toți consătenii mei să înțeleagă mesajul cărții și vor încerca astfel să păstreze aceste minunate creații tehnico – populare, care sunt porțile de lemn!” a continuat dl C. Tudose. Menționăm că la acest Simpozion Internațional, la care prof.univ.dr.ing. Vasile George Puiu este unul dintre membrii fondatori, s-au dezbătut multe lucruri ce țin de cultura și civilizația Cucuteni, care s-a dezvoltat pe câmpiile mănoase dintre Carpați și Nistru, începând cu anii 5000 înainte de Hristos.

„Unde continua drumul acestui volum?” l-am întrebat pe autor. Raspunsul său fiind: „Începe și pesimistul autor să creadă că nu se va opri aici, pentru că la sfârșitul zilei în care a fost prezentată la Chișinău, ea a mai adunat noi lauri. Poetul și academicianul Nicolae Dabija și-a exprimat părerea că „aceasta este o carte monumentală a românismului”, iar prof. univ. dr.ing. Alexandru Herlea, președintele Casei Române din Paris, mi-a adresat invitația de vizita acest așezământ, împreună cu soția mea, insoțiți de carte. Iată câteva ecouri internaționale, dar eu parcă aș fi mulțumit și mai mult să văd ecouri în satul meu, Cașin, un sat al porților de lemn cu trei stâlpi și acoperiș”.

Ion Moraru